صاحب امتیاز ومدیر مسؤلی عثمان سیاسی غزته سیدر

ABONNEMENTS. Turquie 7 livres. Etranger 3 1/2 livres. Autres pays 20 francs. Le numéro 40 paras. Arriéré 10 paras. Prix variable suivant l'importance des annonces.

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ

ՔԱՆ ՓԱՐԱ — ՔԱՆ ՓԱՐԱ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԶԱՆԴ ԴԻՉԵՒԱՆ
Իդիմայ թերթին կ'ատորագրէ մի միայն
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՆ
Առ որ կ'ուզուին ամէն դրութիւնք

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab Aali Djaddéssi, No. 38
CONSTANTINOPLE

Ա. ԹՈՒՂԹԻ ԹԻՒ 270 — Ֆ. ՊՈՒԼԻՍ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1897 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17/29 — 3 ՁԷՄԱԶԻ ԻԼ ԵՎՎԼԻ 1315 — 17 ԻԼՈՒԼ 1313 — Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 270

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ե Ռ Պ Ա Տ Ե Ր Ը

Արգահատելի վիճակ ունեցող ազգերուն թիւը կ'աւելնայ։ Հելլէն ազգին վիճակն ծրդարեւ արգահատելի է։ Հելլենութիւնն աւելի մեծ տագնապներ անցուցած է անտարակոյս։ Բայց հին ժամանակները քաղաքական և ընկերական պայմանները չատ ալելի դիւրափոխ էին քան նեկայիս մէջ, երբ քաղաքական և դիւանագիտական դործունէութեան մը նպատակաւոր կամ անկանպատ արդիւնքներէն երկարժամանակի մը համար կ'նուիրագործուին միջազգային համաձայնութիւններով։ Կարեւորութիւն չունի առարկել թէ այս «համաձայնութիւն» բառածն ուրիշ բան չէ բայց եթէ անհամաձայնութիւններու բազդրութիւն մը։ Բայց հակառակ ուզուելեմբ գրծոյ երկու ոյժերու բաղդատումին մը դորութիւն մը յառաջ կուգայ, բանական է որ հաւասարակշռութիւն ըլլայ կազմելու չունի նաև առարկել թէ «ներդաշնակութիւնը» բառածն ամէնէն աննորոշելի երաժշտութիւնն է դոր աշխարհ լսած ըլլայ Եւրոպեան տաւիղներէն ի վեր։ Քանի որ Հարևանները գոհ են այս երաժշտութենէն, դուրսի ունկնդիրներուն խօսք չի մնար։ Արդ, այս եւրոպեան ներդաշնակութիւն վարպետացուց հելլէն ազգին գլխաւոր կամ գժբախտութիւններէն, երբ միջազգային նուիրագործում մը առացած եղան այս կերպիս, ոչ շատ ժամանակի կ'կարօտի որ Յունաստան ինքզինք կարենայ գտնել։ Լ. Սալվադորի թերթն, Սրանցիոյ իր անցեալ ԵՆ ի համբագրականը կ'եզրակացնէր ըսելով թէ Յունաստանի նոր վերճառութեան Անգլիոյ կողմէ միայն երաշխաւորումը առատիկ նախանձ պիտի գրգռէր միւս Տէրութեանց մէջ, և միւս Տէրութիւնը (երբեակ Զինակցութենքը ամենաւանդ) երաշխաւորութեան կարմը չեն գըտներ։ Ասիկա ընդը դիւրին է, բայց հետեւանքը... Ուրեմն, Յունաստան դրամ պիտի չտանէ, կամ այնքան ծանր առկայնով որ առնկէն պիտի չկրնայ ելնել։ պիտի անհանգանայ Թեսալիա, ուրեմն, ի՞րը ետ պիտի տուրի իրեն։ Համերական չափազանցութիւն մը են Ամէնքն այն հետգիտիրը որը բովանդակ երկիրը խարդնկ թախտութեան և տուգի նման տարտութեան մը մէջ թաղուած կ'նկարագրեն։

Բայց վերջապես, հաւանականն է որ Յունաստանի ագգային ժողովը մերժէ Գաշնագիրը։ Ուրեկ ամէն որ այս հարցումը կ'ընկէ տակառին։ Ուռնատան ի վիճակի է դեմ առնել Թողուելու յաղթական թշնամին։ — երբ գերման բանակները մտեցան Բաքիզի, Վէքդոր Հիւկօ հրաւիրեցաւ Յայտարարութեամբ մը դիմագրեց զանոնք։ «Ի՛վ Գերմանիք, յարգեցէ՛ք զիարիդ, որ սուրը քաղաք մտէ, և որ իր վրայ կ'միացնէ գՀոգմ; զԱթէնս և վերաստղէմ»։ (*) Պիտմարք և Մոլդքէ կարեւորութիւն չտուին։ Մտան Բարիզ։ եթէ եւրոպա չմիջամտեր, Ամէնացիք բան մը պիտի չհեգի՞ն, ըսելով արշաւող բանակին։ «Օսմանցի՛ք, յարգեցէ՛ք Բեքիկէօլ ոստանն, զԱրմէնեան և զԱկրոպոլիս, և հելլենական քաղաքակրթութիւնը։» Հոհեմ վայ ազեալ մտնեը Ամէնէն, կարեւորութիւն չտալով այնպիսի բողոքներու։ Բայց քանի որ եւրոպական միջամտութիւնն է որ այս յետին անարդանքէն փրկեց զՀելլենութիւն, պարտականութեան ներքև չի՞ մնար միթէ Ուռնատան միջնորդող Տէրութեանց խորհուրդին անսալը և անոնց ամէնէն չահաւոր գտած պայմաններուն համակերպելու։

* * * Արգահատելի վիճակ ունեցող միւս ազգն է. սպանիակները։ իր ամէնէն կարող վարչապետը կրնայ չարագործի մը ձեռամբ։ Իր զօրքեր ծանր կորուստներ կրեցին Քուպայի մէջ։ Ապստամբները քալէրուեցան քանի մը կարեւոր դիրքեր ձեռք ձգելով։ Կղերին մէկ մասը գրկա վերցուց, քալալերվով Տօն Քարլոսեանները։ Մինչեւ իսկ Սպանիոյ հանդիպակաց Մինորքա կղզին կաթոլիկ եպիսկոպոսն հրապարակաւ բանագրեց էմոսական նախարարը՝ կղերական ինչ ինչ ստացուածներ գրաւելուն, կամ տուրքի ենթարկելուն, գրամական իղդրի մը առթիւ։ Այս եպիսկոպոսն և ուրիշներ կարեւորութիւն չեն տար թէ Լէոն ԺԳ. կնքահայրն է Սպանիոյ մանուկ թագաւորին, և ագգային ճգնաժամու մը մէջ դժուարութիւններ յարուցանելով կառավարութեան, իւղ կ'քանի գարոյնացնել կ'ուզեն։ Ինչպէս գիտէք, Քարլոսեանք արդի թագաւորին հօր հետ արդէն վէճ ունէին, և ժողովրդին իրենց կողմ ձգելու արիւնռուա փորձեր ըրած են որք չեն յաջողած։ Երկրին դժբաղդութիւնները օգտուելու ոչ-հայրենաւիրական յանդգնութիւնն ալ կ'աւելցնեն իրենց ցարդ կրած պարտութիւններուն վրայ։

Բայց ամենամեծ դժուարութիւնը Միացեալ Նահանգները կ'սպառնան։ Քուբայի և Ռուենատանի վճռին մէջ, լրագրայ լեզուէն դատելով, խնդրը պատերազմական էր։ Ամերիկայի և Սպանիոյ կառավարութեանը միջեւ, խորը պատերազմ Քուպան էր Անգլիանց այս գոհար Սպանիոյ թագուհին կ'ին փայտուն զարդն էր։ Միացեալ Նահանգները Թագուհուն, բայց վաճառականութիւն եւ արհեստագործութիւն ունին, որոց համար Քուպա աքանչելի ասպարէզ մ'է, զոր Սպանիացիք ողորմելի ոգիտութեամբ և անկարդութեամբ չկրցան յօգուտ է կիր արդկանել։ Միանգամայն ազատ և մաքո դնելով Քուպային օգտուելու լրտեղինէ կղզին չկենդանով, Հարգացնելով Սպանիոյ համար գրեթէական և բարձրական գրական չահ յառաջ բերելու կերպը չխորհեցան։ Հին Սպանիացիք ինչ պիսակ որ գործեցին՝ նաւեր լեցուն ոսկի բերելով Մարգիտ Ամերիկայէն, ինչ Ֆոն Թշուառութեան կը մտնային ընիկները, նոր Սպանիացիք գրեթէ նոյն սխալին մէջ կ'նկան, եւ պատերհտու Հրաչք մը պէտք է որ Միացեալ Նահանգները ձեռք չդնեն Քուպային վրայ, Սպանիայէն անկախութիւն խոստանալով ընկերներուն։

ՏԳԵՂ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԲԱՐԻ ՄԱՐԴԻԿ

Բարի մարդ մը նկարագրեցէ՛ք ինձ։ Դժուար բան չէ. տեսած էք անշուշտ չատ։

Բարի մարդն երկայն ճառերչ կը հագնի և պանդոպան գլխանոց. քալուածքը մեղմ է և զգոյշ. խօսուածքը կշռին, չատ կակուղ. երբ բառնէ սկսին հեղիկ հեղիկ կաթկթիլ իր շրթունքէն, կ'կարծէք թէ մայրական չափազանցութիւն մը են Ամէնքն այն հետգիտիրը որը բովանդակ երկիրը խարդնկ թախտութեան և տուգի նման տարտութեան մը մէջ թաղուած կ'նկարագրեն։

Բայց վերջապես, հաւանականն է որ Յունաստանի ագգային ժողովը մերժէ Գաշնագիրը։ Ուրեկ ամէն որ այս հարցումը կ'ընկէ տակառին։ Ուռնատան ի վիճակի է դեմ առնել Թողուելու յաղթական թշնամին։ — երբ գերման բանակները մտեցան Բաքիզի, Վէքդոր Հիւկօ հրաւիրեցաւ Յայտարարութեամբ մը դիմագրեց զանոնք։ «Ի՛վ Գերմանիք, յարգեցէ՛ք զիարիդ, որ սուրը քաղաք մտէ, և որ իր վրայ կ'միացնէ գՀոգմ; զԱթէնս և վերաստղէմ»։ (*) Պիտմարք և Մոլդքէ կարեւորութիւն չտուին։ Մտան Բարիզ։ եթէ եւրոպա չմիջամտեր, Ամէնացիք բան մը պիտի չհեգի՞ն, ըսելով արշաւող բանակին։ «Օսմանցի՛ք, յարգեցէ՛ք Բեքիկէօլ ոստանն, զԱրմէնեան և զԱկրոպոլիս, և հելլենական քաղաքակրթութիւնը։» Հոհեմ վայ ազեալ մտնեը Ամէնքն, կարեւորութիւն չտալով այնպիսի բողոքներու։ Բայց քանի որ եւրոպական միջամտութիւնն է որ այս յետին անարդանքէն փրկեց զՀելլենութիւն, պարտականութեան ներքև չի՞ մնար միթէ Ուռնատան միջնորդող Տէրութեանց խորհուրդին անսալը և անոնց ամէնէն չահաւոր գտած պայմաններուն համակերպելու։

* * * Արգահատելի վիճակ ունեցող միւս ազգն է. սպանիակները։ իր ամէնէն կարող վարչապետը կրնայ չարագործի մը ձեռամբ։ Իր զօրքեր ծանր կորուստներ կրեցին Քուպային մէջ։ Ապստամբները քալէրուեցան քանի մը կարեւոր դիրքեր ձեռք ձգելով։ Կղերին մէկ մասը գրկա վերցուց, քալալերվով Տօն Քարլոսեանները։ Մինչեւ իսկ Սպանիոյ հանդիպակաց Մինորքա կղզին կաթոլիկ եպիսկոպոսն հրապարակաւ բանագրեց էմոսական նախարարը՝ կղերական ինչ ինչ ստացուածներ գրաւելուն, կամ տուրքի ենթարկելուն, գրամական իղդրի մը առթիւ։ Այս եպիսկոպոսն և ուրիշներ կարեւորութիւն չեն տար թէ Լէոն ԺԳ. կնքահայրն է Սպանիոյ մանուկ թագաւորին, և ագգային ճգնաժամու մը մէջ դժուարութիւններ յարուցանելով կառավարութեան, իւղ կ'քանի գարոյնացնել կ'ուզեն։ Ինչպէս գիտէք, Քարլոսեանք արդի թագաւորին հօր հետ արդէն վէճ ունէին, և ժողովրդին իրենց կողմ ձգելու արիւնռուա փորձեր ըրած են որք չեն յաջողած։ Երկրին դժբաղդութիւնները օգտուելու ոչ-հայրենաւիրական յանդգնութիւնն ալ կ'աւելցնեն իրենց ցարդ կրած պարտութիւններուն վրայ։

Բայց ամենամեծ դժուարութիւնը Միացեալ Նահանգները կ'սպառնան։ Քուբայի և Ռուենատանի վճռին մէջ, լրագրայ լեզուէն դատելով, խնդրը պատերազմական էր։ Ամերիկայի և Սպանիոյ կառավարութեանը միջեւ, խորը պատերազմ Քուպան էր Անգլիանց այս գոհար Սպանիոյ թագուհին կ'ին փայտուն զարդն էր։ Միացեալ Նահանգները Թագուհուն, բայց վաճառականութիւն եւ արհեստագործութիւն ունին, որոց համար Քուպա աքանչելի ասպարէզ մ'է, զոր Սպանիացիք ողորմելի ոգիտութեամբ և անկարդութեամբ չկրցան յօգուտ է կիր արդկանել։ Միանգամայն ազատ և մաքո դնելով Քուպային օգտուելու լրտեղինէ կղզին չկենդանով, Հարգացնելով Սպանիոյ համար գրեթէական և բարձրական գրական չահ յառաջ բերելու կերպը չխորհեցան։ Հին Սպանիացիք ինչ պիսակ որ գործեցին՝ նաւեր լեցուն ոսկի բերելով Մարգիտ Ամերիկայէն, ինչ Ֆոն Թշուառութեան կը մտնային ընիկները, նոր Սպանիացիք գրեթէ նոյն սխալին մէջ կ'նկան, եւ պատերհտու Հրաչք մը պէտք է որ Միացեալ Նահանգները ձեռք չդնեն Քուպային վրայ, Սպանիայէն անկախութիւն խոստանալով ընկերներուն։

(*).— եւ զԲաբելոնեան, Աչգագրական, և զՍոդոմ Գոմոր։ Ծ. Խ.

չկայ բնաւ, բայց կայ մանաւանդ մեղմեխանք մը որ իր սառած ակնարկին կ'պարգեւէ տեսակ մը ցոյզ լի բարութեամբ. յօնքերն երբէք չեն պատրիր, կ'կարկամին միայն երբ ան իր քթին ու բերնին հետ միասին, երբ կարեկցութեան կամ արգահատանքի զգացում մը գայ սեղմել անոր սիրտն, որ, աւելորդ է ըսել, չատ զգայուն է։ Գէմքին վրայ ժպտի անուշիկ ստուեր մը կայ միշտ, երբ մարդու հետ է. իսկ առանձին գըտնուած ատեն այդ ստուերը կ'մեկնի հոնկէ և անոր տեղ կուգայ պարզամիտ ու խեղճուկ արտայայտութիւն մը որ իսկոյն ընտանութիւն և վստահութիւն կ'ներշնչէ ու կ'քալալերէ ձեզ մօտենալու իրեն։ կ'երթաք կ'նատիք քովը և օդէն, ջուրքէն պարզ խօսք մը բաւական կ'ըլլայ առիթ ընծայել իրեն պարզելու իր դիւրահաղորդ բնաւորութիւնը. իսկոյն կ'սկսի հետաքրքրուիլ ձեզմով. և սակայն կ'ընէ այնպիսի փափկութեամբ մը, այնպիսի քաղցրութեամբ մը որ մարդասիրութիւն ու քաղաքավարութիւն կ'բուէ, և դուք կ'ստիպուիք ակամայ և անդգայաբար գոհացնել իր պզտիկ հարցումները. մէն մի բառերնիդ կ'ժողվ նա գողտրիկ ու ժպտուն ուշադրութեամբ, կ'համակրի, կ'փաղաքշէ, կ'աքանչանայ ամենայն յօժարութեամբ, և իր ներքին տաքութիւնը կ'արտայայտէ այնպիսի բարի չարժումներով և բնկերկումներով որ կ'հրաւիրեն ձեզ քիչ մ'աւելի առաջ երթալ, ու կ'սկսիք կամաց կամաց տարածուիլ և ընդլայնիլ այն մասնաւոր հաճոյքով զոր անփորձ և անկեղծ սրտերը կ'զգան երբ կ'դիտուն և կ'հաղորդակցին ուրիշ սրտի մը հետ։ Անիկա չատ չի խօսիր այդ պահուն. իր դերն է միայն մտիկ ընել, գնայելի, առանց պատճառի թէեւ, ու գնահատել ձեզ. արդէն պատրաստ գնահատող մ'է ամէն բանի, երբէք չի հակառակիր, չի քննադատիր, ընդհանուր և անտարբեր խօսակցութեանց մէջ մանաւանդ ապահով էք միշտ գինքն համաիտ գտնելու ձեզ. բնաւ ձեռ ոչ մէկ ընդդիմութիւն կամ գիտողութիւն իր կողմէ, միշտ հաճոյակատար պատրաստակամութիւն հաւանելու և հատատելու։ Արդարեւ ինչո՞ւ հակառակիլ ոչինչի համար, քանի որ այնքան աժան է հաճելի ըլլալ։

Կ'սիրէք գինքը. կ'ըսէք. ինչ ազնիւ մարդ։ ինչ ընկերասէր բարութիւն։ Անձնուէր սիրտ մ'է անշուշտ և թանկագին բարեկամ մը այդ պատուական անձը։ Բայց դիտեցէք գինք ընկերական կամ մտերմական մի քիչ աւելի պերտ յարաբերութեանցը մէջ։ հոն անվիջապէս աչքի կ'զարնէ իր չոր ու տափակ նկարագիրն, իր գէուշ անձնասիրութիւնը. ամենափոքրիկ ծառայութիւն մը՝ ամենաչնչին ծանրութիւն մը իրեն համար խնդիր մ'է։ եթէ իր ծանօթներէն մէկուն քով միջնորդութիւն մը կամ բարեխօսութիւն մը խնդրէք, «ամենայն սիրով» կ'ըսէ քաղցրութեամբ, ու ալ չերեւար ձեզի։ երբ ժամանակ մը վերջն հանդիպիք իրեն, ցաւ կը յայտնէ որ առիթ չէ ունեցած տեսնել այդ ծանօթը։ եթէ յուղարկաւորութեան հանդէս մը կայ, ուր հարկը կամ պատշաճութիւնը պահանջէ ներկայ գտնուիլ, չի կրնար որովհետեւ «երբ ձէ՛ւ ըլլար»։ եթէ բարեկամներէն մին տառապանաց մէջ է կամ հիւանդ, կ'մեզմայ զայն։ բայց չի կրնար այցելել, որովհետեւ կ'վախնայ թէ չըլլայ որ նեղութիւն պատճառէ։ վերջապէս կը գտնուի ինք ալ ուրիշ բոլոր մարդոց պէս, այնպիսի փոքրիկ պարագաներու մէջ, ուր կարելի չէ քիչ մը իր

հանգիստէն չզոհել, եթէ ո՛չ քսակէն։ Նա այդ պարագաներուն՝ գըլուխը պատեհանին մէջ կ'քաշէ միշտ, վհհանձնութեան, անձնուիրութեան, իրեն համար կ'կայանան մի միակ այն քաղցրիկ ու բարեբարոյ ձեւերն մէջ, որով իր ծանօթին կամ բարեկամին որպիսութիւնը կ'հարցնէ, երբ հանդիպի չուկան կամ շոգենաւ, այն վայրկեան ու յարգամիտոր արարողութիւններու մէջ որով կ'ողոսկի ու կ'յանկուցանէ։ Հեզ ու ժպտուն դէմքն, անոյշ ու միտմ սեթեւեթին, անմեղ ու կակուղ ձայնն իրեն համար առաքինութեան առաջին ու վերջին բառերն են։

Չեմ հաւկնար ո՛ր ատիճան համակրելի են երիկ մարդու մը վրայ այդ կանացի անուշութիւնները. իբր կին ո՛չ ոք պիտի արհամարհէր անշուշտ դողտրիկ ժպիտները, վարուկ արտայայտութիւնները. ընդհակառակն. պայմանաւ սակայն որ այդ արտաքին նշանները իրօք արտայայտող ըլլան ներքին բարութեան և հեզոյ աղնուութեան. բայց իբր երիկ մարդ և մանաւանդ իբր բարեկամ, կարծեմ չէք սխալիր եթէ նախամեծար սեպէք խրոխտ ու լուրջ դէմքերն, հետ և անաչառ մարդիկը, բաւական է որ պարկեշտ ըլլան առանց կեղծ համեստութեան. ճշմարիտ վհհանձնութիւնը, ճշմարիտ ազնուութիւնն ատոնց քով է. ատոնք իրենց բարկացած միջոցին ալ վհհանձն են, և աւելի յարդանք կ'ներշնչեն քան թէ սարսափ։

Չգիտեմ ինչ կերպարան պիտի զգենուր մեր բարի մարդն եթէ բարկանար. առիթ չեմ ունեցած դիտելու զինք բարկութեանը միջոցին, սակայն կ'գուշակեմ թէ շատ սիրուն պատկեր մը պիտի չներկայացնէր ան ատեն այդ խեղճուկ արարածը. բարկութիւնն ամենուին պիտի չվայելէր իրեն։ Գիտէ՛ք, մարդիկ կան երբեմն որք ատելիս կ'վայելցնեն իրենց գայն. էապէս անկեղծ և յարգելի դէմքեր են ատոնք որոց վրայ երբ գայրոյթը նկարուի առաւել ևս պատկառելի կ'ըլլան. բայց մեր այդ ողորմելի տիպարն եթէ երբէք բարկանայ, այնպէս կ'ենթադրեմ որ շատ ծիծաղելի բան մը պիտի ըլլայ. ո՛չ պիտի կրնայ պոռալ ահեղագոչ, և ո՛չ ալ սաստել սպառնալից. մանկութենէն ի վեր մեզմ ու սողոսկուն վարժուած ձայն մը չի կրնար որոտալ և ո՛չ ալ տափակ անուշութեամբ ընդարմացած դիմագծերը խրոխտանալ. ինչ պիտի ընէ ան ատեն խեղճ մարդն, արտայայտելու համար այն բուռն կիրքն որ գայ յանկարծ բռնել գինք. ձեռքի ձախսոյ չարժուածքներ և խոլոր բացուած բերանի մը յօդաւորել կրցած ռնչնորհ ճչխնոնե՞րեւակայեցէ՛ք պահ մը այդ սառած աչքերն, իրենց կապիճէն դուրս ինկած աւելի տխմար քան թէ բարկացայտ, և այդ խաղաղ իրանը վրդոված, ղղային կոշտ ու տձեւ տարուբերումներու ենթակա՛յ։ չէ՛, չէ՛, իրօք ծաղրելի բան պիտի ըլլայ, թերեւս ինք ալ գիտէ ատիկա և ատոր համար է որ գոնէ ընկերութեանց մէջ ամենեւին չի բարկանար։

Գործի մէջ մանաւանդ կ'զդենու իր ամէնէն պաղարիւն դիմակն, որուն վրայ կ'անցընէ միշտ պաղատալից աչքերն, ու կ'սիւռէ բարի ժպիտը. կ'կարծէք թէ կարող էք ի մի ումպ ըմպել զինք և կ'յանձնուիք իրեն առանց վատահութեամբ։ Մարդ մը որ միշտ կ'հաւանի, միշտ կ'հաստատէ, որ իրեն համար կարծիք չունի գրեթէ. և միշտ դիմացինին հաճելի ըլլալու մէջ կ'թուի փնտռել իր հաճոյքն, այդպիսի մարդ մը դիւրաթէք է անշուշտ և սահուն։ Սակայն երկար չի տեւեր. կ'ճանչնաք ճկուն մարդը. կ'տեսնէք ընդ հուպ թէ նա ունի իր անձնական կարծիքը. չահեն կամ ակնկալութիւններէն թեւաթրուած՝ զոր կ'պարտաւորէք ընդունել, ո՛չ թէ անոր համար որ ուրիշներուն պէս քաղաքավարութեամբ կը պաշտպանէ զայն, այլ ճիշտ անոր համար որ ամենեւին չի պաշտպաներ. կ'սպրդեցնէ միայն իր կարծիքը կամ առաջարկն անոյշ անմեղութեամբ մը կամ պարզամիտ համեստութեամբ մը, և կանդ կ'առնու, բնաւ յառաջ չերթար. գուք եթէ դիտողութիւններ ունիք ըրէք, հոգ չէ. նա մտիկ կ'ընէ ձեզ ամենայն հեզութեամբ ու չի պատասխաներ. եթէ չատ անհեթեթ երեւին ձեզ իր մտածումները, կամ չատ անարդար իր պահանջումներն ու զայրացնեն ձեզ, մի նեղուիք ամենեւին՝ վիճեցէ՛ք համարձակ, ձայներնիդ ալ բարձրացուցէ՛ք որչափ որ ուզէք, նա բնաւ կ'իրք չի՛լլար, մինչեւ իսկ եթէ ձեր խօսքերը փոքր ի չատէ կծու ալ ըլլան կամ վիրաւորիչ, նա կը ժպտի միայն, միշտ անուշիկ ու կակուղիկ. միշտ անխռով և անայլայլ, և իր այդ ժպտուն անխռովութեանը մէջ, հաւատացէ՛ք որ անհամեմատ աւելի հզօր է և անդրդուելի քան աշխարհիս բոլոր անառչառ և հեստ բարկացոտները. այդ վերջիններն որք խոստ եւ անողոք կ'երեւան՝ միշտ տեղի կուտան, միշտ կ'հալին, բայց հեզ ու կակուղ կամակորութիւնն անհնար է մաղի չափ սասանել կամ չեղեցնել. պօռացէ՛ք, կանչեցէ՛ք որչափ որ ուզէք. յանդիմանեցէ՛ք, անարգեցէ՛ք, նախատեցէ՛ք, ինչ որ ընէք անօգուտ է. նա չի վիրաւորուիր, չի վրդովիր. մէկ կողմէն ձեր մերթը կ'քերծէ ձեր ոսկրը կ'կրծէ. միւս կողմէն քրիստոնէական բարի խրատները կը կարդայ ձեր գլխուն, հանդարտեցնելու համար ձեր բարկութիւնն, և մինչդեռ գուք կ'կատղիք, կ'ճաթիք ու կ'անիծէք այն օրն ուր առաջին անգամ ճանչցաք զինքն, նա մատաղցու դառնուկի մը պէս վիզը կախած՝ կ'տրտմի լուրկ ու հեզիկ, և հասարակութիւնը կ'դատապարտէ ձեզ երբեւ դահիճ, մինչդեռ անիկա կարեկցութիւն կ'հրաւիրէ երբեւ զոհ։

ՍՏՐՈՒՇԱՆ

ԴԱՂԹԱԿԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻՍ

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԲԵՐ

Պօռլիոյ Գրօսհոռնէյան

Լրագրութեան մէջ Պուլկարներն ետ չեն մնար Յոյներէն. ընդհակառակը։ Իրենց մէջ մամուլն արդէն հիմնուած է ասկից իբր յիսուն երեք տարի առաջ. և 1894ին հանդիսաւորապէս տօնեցին իրենց լրագրութեան յիսնամեակը։ Վարչական արդի ձեւին հաստատուէն առաջ, իրենց ունեցած համեմատապէս աննշան գրականութեան կեդրոններն էին Պուքրէշ, Պոլիս և Պուլկարիոյ մէջ միմիայն Թրնովա. այս երեք քաղաքներուն մէջ կը հրատարակուէին մէկմէկ թերթ՝ առանց մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելու։ Բայց քանի տարիէ ի վեր պուլկար գրականութեան վերածնութեան հետ զարգացաւ նաեւ լրագրութիւնը, զոր այժմ կ'ներկայացնեն իրը վաթսուն թերթեր, ամսուան, շաբթուան և օրուան հրատարակութեամբ։ Միայն թէ այս թերթեր գուրկ են այլազանութենէ. գրականն այնքան լայն տեղ մը չի բռներ, գիտականն եւ իմաստասիրականը գրեթէ անտեսուած են, և, ընդհակառակն, կռնչակցականն ամէնէն կարեւոր ուճոռ դիրքը գրաւած է պուլկար լրագրութեան մէջ։ Ամէն կուսակցութիւն իր բերանն ունի գերազանցապէս կուսակցական այս երկրին մէջ. կեցած թերթերուն մեծագոյն մասն այս տասնամեակ բռնուած է ու ապաքինման նշաններ ցոյց չի տար բնաւ։ Ամէն կուսակցութիւն որ կ'տապալի կամ կ'տկարանայ՝ թերթի մը վճռացումը կ'վճռէ, եւ միւս կողմէ, նորի մը ծնունդեան չարժառիթ կ'դառնայ։ Այս կերպով չատ թերթեր ելած ինկած են՝ առանց ոեւէ ոյժ կամ գործ տալու լրագրութեան։

Սոֆիա հրատարակուած գլխաւոր թերթերն են՝ Մէր, Նարոդնի Բրավօ, Սվոբոդա, Բռնչէա, Զնամ և այլն։ Ասոնք ալ զանազան կուսակցութիւններու կ'պատկանին և իրենց լեզուն ընդհանրապէս բռնած անանձն է։ Բաւական յաջող հրատարակութիւն մ'է Սվոբոդնա (Լոյս) անուանեալը, որ պատկերազարդ ալ է։ Կայ նաեւ Փրանսերէն լա Պուլկարի որ արգունեաց թերթն է ու ծայրաստիճան պահպանողական. իր հաղորդած լուրերն ընդհանրապէս կ'գառնան իշխանին, իշխանուհիին ու իշխանական գերդաստանին կենցաղավարութեան չուրջը։

* * * Դատարարութեան գործը մանաւանդ վերջին տասը տարիներու ընթացքին մէջ, սկսած է լրջօրէն զբաղեցնել կառավարութիւնն, որ ծիքթական կարողութեանը ներքեւն չափ կ'չանայ այժ տալ կրթութեան։ Պուլկարիոյ ամէն գլխաւոր քաղաք ունի իր կիսագիան, որուն ծրագիրը կը համապատասխանէ եւրոպական լիսէներու ուսման ծրագրին։ Բայց ի Սոֆիայէ, ուր կիսագիանէ զատ կայ նաև իրաւաբանութեան հանրատարան մը, Ֆիլիպէ, Րուսճուգ, Բրավատ, Վառնա և ուրիշ երկրորդական կեդրոններ ունին իրենց կիսագիանէրն, ուրոնք խոշոր, օգտաուն, քարուկիր չէնքեր են։ Վառնայի մէջ երեք տարիէ ի վեր չինուելու վրայ է անագին չէնք մը քաղաքին մէջտեղն, որուն յանձկացուած է աւելի քան երկու միլիոն ֆր.։ ասիկա պիտի ըլլայ աղջիկներու կիսագիան, բան մը որ պերճօրէն կ'ապացուցանէ թէ գեղեցիկ սեռին կըրթութեան կարեւորութիւնն ալ լիովին ըմբռնուած է Պուլկարիոյ մէջ։

** Ժողովուրդն ընթերցանութեան, ուսման մղելու համար, կառավարութիւնը գրեթէ ամէն քաղաքներու մէջ հիմնած է հանրային ընթերցարաններ, զորս մասնաւոր ընկերակցութիւններ կ'յանձնձնեն։ Այս ընթերցարաններ կ'ընդունեն տեղական ամէն թերթ, յետոյ ուռս մամուլի եւ գրականութեան արտադրութիւններն. երբեմն կան գրեթէ ամէն գլխաւոր լեզուէ ամսաթերթեր, շաբաթաթերթեր և օրաթերթեր կ'ընդունուին այս ընթերցարաններն մէջն։ Վառնայի ընթերցարանէն օրինակի համար, կ'ընդունի Ֆիգարօ, Թան, Տէյլի Տէյլ Մէյլ, Իլլիւսթրէյթէդ, Ռեվիւ Սիանթիֆիք և այլն, անգլիերէն պատկերազարդ ամսաթերթեր, գերմաներէն Նայէ Ֆըրայէ Բլէտ։ Ընթերցարանը կ'պարտնակէ ճոխ մատենադարան մը, ուր գլխաւորապէս պուլկար հեղինակութիւններ ու թարգմանութիւններ կը գտնուին մաքուր եւ տոկուն կազմով։

Ընթերցարանը բաց է առաւօտեան մինչեւ գիշերուան ժամ ինն։ Անդուլ անդադրում տղոցնց մը կայ քաղաքացիներու, մեծ մասամբ երիտասարդներ եւ ուսանող։ Այս առիթս գէմ կրնամ անցողակի չյիշել նաեւ տեղացոյս Հայոց ընթերցարանն, որ պուլկարականին դիմացքն է, եւ միայն անունով անոր հետ նմանութիւն մը ունի։ Իր կանգմակերպութեամբ բնաւ պատիւ չի բերեր տեղացի հայութեան, որ արդէն ուսման կամ ընթերցանութեան գաղափարին հետ չատ հաշտ չըլլալով, կարեւորութիւն չի տար իր հաստատած ընթերցարանին։ Զորս հինգ հատ եղուած թերթեր ու պարապ մատենադարան մը միայն զարդերն են մռայլ եւ կուր սենեակի մը, ուր չգտ քիչերը կ'յաճախեն. վասնզի երկու երեք ամգամ այցելէ ետք կ'յուսահատիս՝ կարգալու բան չգտնելով։ Ըստ իս լաւագոյն է փակել այդ օրինակ հաստատութիւն մը, գոնէ չպարտելու համար ընթերցարանի գաղափարն ; որ այդքան թերեւսօրէն կ'մրնդնուի։ Ասիկա փոքր բայց խօսուն ապացոյց մ'է թէ Պուլկարիոյ բնիկ հայութիւնը լճացած

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

Հրատարակվում է ամեն օր, բացի երկուշաբթի և տոնական հաջորդ օրերից

Խմբագրության և տպագրության հասցեն՝ Երևան, Աբովյան փող., 1

Հեռախոսներ՝ խմբագրության՝ 2-24-40, 2-24-41, 2-24-42, 2-24-43, 2-24-44, 2-24-45, 2-24-46, 2-24-47, 2-24-48, 2-24-49, 2-24-50, 2-24-51, 2-24-52, 2-24-53, 2-24-54, 2-24-55, 2-24-56, 2-24-57, 2-24-58, 2-24-59, 2-24-60, 2-24-61, 2-24-62, 2-24-63, 2-24-64, 2-24-65, 2-24-66, 2-24-67, 2-24-68, 2-24-69, 2-24-70, 2-24-71, 2-24-72, 2-24-73, 2-24-74, 2-24-75, 2-24-76, 2-24-77, 2-24-78, 2-24-79,

ՏԱՓԱՓՈՒ Ս. ԻՈՍԶՍՏԱՒԱԲՈՒՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՐԱՒԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌՔ ԱՆՈՒՇԱԲԱԴ—ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ
Հաստատուած ի 1852

Նորագոյն մոդայական ցուցակ տարւոյ 1852 ամենայն տեսակ ներկայ եւ ապագայ ձմեռնային հագուստեղէնաց, որ ի Փարիզ, Լոնդոն եւ Վիեննա հրատարակուած է ի լոյս։ Ցուցակս պարունակէ ի մէջ իւր 12 գունաւոր նկարներ, որոնց մէջ կը գտնուին 24 տեսակ նորաձեւ զգեստներ, որոնք ամենայն ճշդութեամբ կը կարուին եւ կը կարկատուին ըստ չափոյ մարմնոյ։ Ամենայն ոք որ կ՚ուզէ ունենալ ցուցակս, թող դիմէ առ իս, եւ ես ուրախութեամբ կ՚ուղարկեմ զայն։

Ես ունիմ նաեւ ամենայն տեսակ նորաձեւ գլխարկներ, որոնք ամենայն ճշդութեամբ կը կարուին ըստ չափոյ գլխոյ։

Ամենայն տեսակ ներկայ եւ ապագայ նորաձեւ գլխարկներ, որոնք ամենայն ճշդութեամբ կը կարուին ըստ չափոյ գլխոյ։

Ամենայն տեսակ

ԼԱՆԿԱՇԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ ԵՒ ՊԱՀՈՒՍՏԱՅԻՆ ՖՈՆԴԵՐ

970,000,000 ՖՐԱՆԿ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԵՒ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՀՐԴԵՀԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆաքթորի, Տաճ. Գաղաթիա 1, 3 յարկ., Ռ. Գամ-Լիմոն-ում ոչխարի բուրդ ձգող մեքենաներու մեծ գործարանին դիմաց։

1845 Հիմն. Դրամ. Ֆոնդ. 1,219,000,000

1896 ի ապահովագրեալ գումար 630,000,000

Նահանգի ընդհանուր գումար 96,000,000

Հատուցում 203,000,000

Նահանգի մէջ ունեցած գործակալներու թիւը 1,500

Ընդհանուր գործակալներ 15,000

1897 յունուար 1

Նահանգի ի պահուստ ունեցած դրամագլուխ 43,000,000

Ընդհանուր ապահովագրութիւն 138,000,000

Ընդհանուր ապահովագրեալ գումար 2850000000

Գործակալներ ունի ամէն կողմ։

ՀԱՐԱՒ ԱՀԱՒԱՍԻ

Հրդեհէ մը ետքը ապահովագրեալ տունի մը տէրը, որ ապահովագրած էր ընկերութեան մը հետ, որուն գործակալը ան էր, կ՚երթայ ընկերութեան գրասենեակը եւ կ՚ըսէ.

— Ես ապահովագրած էի ձեր ընկերութեան հետ, որ գործակալ էր ինծի համար։ Ես ալ ձեզ կը վճարեմ իմ ապահովագրութեան գումարը։

Տնօրէնը կը պատասխանէ.

— Ներողութիւն, պարոն, մենք ձեզ չենք վճարեր։ Ձեր գործակալը մեզ չի վճարած։

Ուրեմն ինչո՞ւ ես ինծի կ՚ըսես, որ ես ալ ձեզ չվճարեմ։

Տնօրէնը կը պատասխանէ.

— Որովհետեւ